

WSTĘP

Od 1 stycznia 2020 r. do 17 zł brutto za godzinę (z dotychczasowych 14,70 zł) wzrosła minimalna stawka godzinowa, którą należy zapewnić za pracę w 2020 r. osobom zatrudnionym na zlecenie bądź świadczącym usługi na podstawie umów zlecenia lub o świadczenie usług na rzecz przedsiębiorcy albo innej jednostki organizacyjnej, w ramach prowadzonej przez te podmioty działalności. Zasadniczo prawo do minimalnej stawki mają osoby fizyczne wykonujące działalność gospodarczą zarejestrowaną w Polsce albo w państwie niebędącym państwem członkowskim Unii Europejskiej lub państwem Europejskiego Obszaru Gospodarczego, niezatrudniające pracowników lub niezawierające umów ze zleceniobiorcami, oraz osoby fizyczne niewykonyjące działalności gospodarczej.

Obowiązek zapewnienia minimalnej stawki godzinowej podlega kontroli Państwowej Inspekcji Pracy. Sankcją za wypłatę przyjmującemu zlecenie lub świadczącemu usługi wynagrodzenia za każdą godzinę pracy w wysokości niższej niż obowiązująca minimalna stawka godzinowa jest kara grzywny, która może wynieść od 1000 zł do 30 000 zł.

Ponadto od tej daty kolejne podmioty zatrudniające co najmniej 50 osób zostaną objęte nowym, dobrowolnym i w pełni prywatnym systemem oszczędzania na dodatkową emeryturę w ramach pracowniczych planów kapitałowych (PPK).

Środki gromadzone w pracowniczych planach kapitałowych są finansowane przez:

- osobę zatrudnioną (uczestnika PPK),
- podmiot zatrudniający,
- budżet państwa (środki pochodzą z Funduszu Pracy).

Ostatecznie od 1 stycznia 2020 r. nie wejdzie w życie planowana zmiana dotycząca zniesienia górnego limitu podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (tzw. 30-krotność). Zatem w 2020 r. maksymalna podstawa wymiaru ww. składek ze wszystkich tytułów do ubezpieczeń emerytalnego i rentowych wyniesie 156 810 zł (30 x 5227 zł). Powyżej tej kwoty składki na wskazane ubezpieczenia nie będą naliczane.

Od 1 lutego 2020 r. zaczną obowiązywać zmiany w ustalaniu podstawy wymiaru składek dla przedsiębiorców, których roczne przychody nie przekraczają 120 000 zł. W takim przypadku podstawa ta będzie uzależniona od dochodu osoby prowadzącej pozarolniczą działalność (czyli, faktycznego zarobku, a nie od przychodu jak w 2019 r. i w styczniu 2020 r.).

W publikacji zwrócono przede wszystkim uwagę na praktyczne konsekwencje stosowania przepisów przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne zawierające umowy cywilnoprawne. Wskazano, jak postępować w sytuacjach wątpliwych dotyczących nowych i już istniejących regulacji. Szczegółowo zostały omówione zasady oskładkowania i opodatkowania najbardziej popularnych, obok umów zlecenia, umów cywilnoprawnych, m.in. o dzieło, agencyjnych i kontraktów menedżerskich.

Redakcja

ROZDZIAŁ I.

UMOWA ZLECENIA

– KIEDY MOŻNA JĄ PODPISAĆ

Zleceniobiorcy i osoby osobiście świadczące usługi w ramach prowadzonej działalności gospodarczej zarejestrowanej w Polsce lub poza krajami UE mają prawo od 1 stycznia 2017 r. do minimalnej stawki za każdą godzinę pracy. W porównaniu z 2019 r. stawka godzinowa za pracę wykonywaną począwszy od 1 stycznia 2020 r. wzrosła o 2,30 zł i nie może być niższa od 17 zł brutto. Ponadto musi zostać wypłacona w formie pieniężnej. Przy umowach zlecenia zawartych na okres dłuższy niż miesiąc wypłata wynagrodzenia wynikającego ze stawki minimalnej musi nastąpić przynajmniej raz w miesiącu. Sankcje za niezapewnianie minimalnego wynagrodzenia są dotkliwe i mogą wynieść nawet 30 000 zł. Jest to już kolejna niedogodność związana z zatrudnianiem na podstawie umów cywilnoprawnych.

Należy przypomnieć, że od 1 stycznia 2016 r. w wyniku zmian dotyczących zasad obejmowania obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi umów zlecenia i innych umów, do których stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, znacznie wzrosły koszty wynagrodzeń osób zatrudnianych na tej podstawie. Od tej daty bowiem znaczenie dla obowiązku ubezpieczeń społecznych ma wysokość osiąganych przez zleceniobiorców przychodów w danym miesiącu. W tej sytuacji pracodawcy mogą preferować np. zatrudnianie osób z innym tytułem do ubezpieczeń społecznych zapewniającym przychód w wysokości co najmniej minimalnej płacy albo, pod pewnymi warunkami, zawierać więcej niż jedno zlecenie z tą samą osobą na kwotę nadwyżki ponad minimalny przychód podlegający składkom emerytalnej i rentowej, aby od wynagrodzenia tych osób opłacić tylko składkę zdrowotną.

Pomimo wprowadzenia tych niekorzystnych zmian w przypadku zleceń, zawieranie umów cywilnoprawnych nadal będzie opłacalne. Zatrudnionym na umowy cywilnoprawne nie przysługują bowiem uprawnienia pracownicze, takie jak np. urlop wypoczynkowy, prawo do wynagrodzenia chorobowego, rekompensata za godziny nadliczbowe. W przypadku umów o dzieło, jeżeli nie są one zawierane z własnym pracownikiem, w dalszym ciągu nie trzeba opłacać składek ZUS. Przedsiębiorca będzie musiał jednak rozważyć, czy bardziej opłacalne nie okaże się zawarcie innej umowy cywilnoprawnej niż umowy zlecenia.

Umowa zlecenia podlega przepisom Kodeksu cywilnego. Charakteryzuje się ona tym, że przyjmujący zlecenie, tj. zleceniobiorca, zobowiązuje się do dokonania określonej czynności prawnej dla dającego zlecenie, tj. zleceniodawcy (art. 734 § 1 Kodeksu cywilnego). Czynnością prawną jest np. zawarcie umowy bądź reprezentowanie zleceniodawcy przed organami sądowymi lub administracyjnymi.

Mimo że definicja umowy zlecenia nie obejmuje zleceń dotyczących wykonywania faktycznych czynności, to jednak w praktyce tę umowę często stosuje się także w odniesieniu do takich właśnie czynności, polegających np. na sprzątaniu pomieszczeń biurowych, roznoszeniu ulotek czy testowaniu określonego programu komputerowego. Przepisy dotyczące umów zlecenia stosujemy bowiem do umów o świadczenie usług, które nie są uregulowane innymi przepisami (art. 750 Kodeksu cywilnego).

PRZYKŁAD 1

Spółka z o.o. zamierza zatrudnić hostessy na targach wędliniarskich, które organizuje. Ich zadaniem będzie zachęcanie klientów do degustacji produktów firmy. Hostessy będą zatrudnione w celu zwiększenia sprzedaży i poprawy wizerunku produktów firmy. Jednak nie będą rozliczane z tego, czy i w jakiej ilości produkty firmy zostaną sprzedane. W przedstawionej sytuacji nie można również określić, że rezultat pracy hostess będzie mierzony jakimkolwiek wymiernym efektem w postaci np. liczby złożonych zamówień przez klientów, którym hostessy prezentowały produkty firmy. Dlatego hostessy mogą być zatrudnione na umowę zlecenia.

PRZYKŁAD 2

Przedmiotem umowy cywilnoprawnej ma być wykonanie pótek dla firmy X. Jeżeli pótki będą wykonywane przy użyciu narzędzi należących do wykonawcy, u niego w domu, na podstawie jego własnych pro-

jektów, wówczas właściwe będzie podpisanie z nim umowy o dzieło. Natomiast gdy półki będą wykonywane w siedzibie firmy X, zgodnie z projektem przygotowanym przez tę firmę, przy zastosowaniu materiałów przekazanych przez zleceniodawcę oraz przy ich wykonywaniu będą pomagały inne osoby wskazane przez firmę X, to z taką osobą będzie można podpisać umowę zlecenia.

Umowa zlecenia, wskutek której dochodzi do nawiązania między jej stronami stosunku cywilnoprawnego, jest umową starannego działania. Sformułowanie „umowa starannego działania” oznacza w tym przypadku, że o wywiązaniu się z umowy nie decyduje jej efekt, ale odpowiednie wykonywanie czynności oraz dołożenie należytej staranności w realizowaniu określonych działań (np. adwokat zobowiązuje się do starannego prowadzenia sprawy swojego klienta, ale nie zobowiązuje się do jej wygrania).

1. Obowiązki stron umowy zlecenia

Stronami umowy zlecenia mogą być osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej.

Obowiązki stron umowy zlecenia kształtują się w ten sposób, że zleceniobiorca powinien przede wszystkim podejmować działania, które pozwolą mu na jak najlepsze wykonywanie zleconych mu prac. Powinien przy tym kierować się wskazówkami otrzymanymi od zleceniodawcy. Może jednak odstąpić od wskazanego przez zleceniodawcę sposobu wykonania zlecenia, bez jego wcześniejszej zgody, w sytuacji gdy nie może uzyskać takiej zgody, a przypuszcza (i to przypuszczenie jest uzasadnione), że zleceniodawca, wiedząc o istniejącym stanie rzeczy, zgodziłby się na zmianę (art. 737 Kodeksu cywilnego). Taka zmiana może dotyczyć jedynie sposobu wykonania czynności objętej umową zlecenia, nie zaś samej czynności.

Zleceniobiorca ma ponadto obowiązek wydać wszystko, co przy wykonaniu zlecenia uzyskał dla zleceniodawcy, nawet we własnym imieniu. Ponadto nie wolno mu używać na własne potrzeby rzeczy i pieniędzy zleceniodawcy. Jest też zobowiązany zapłacić zleceniodawcy odsetki ustawowe od środków pieniężnych zatrzymanych ponad potrzebę wynikającą z wykonywania zlecenia.

Zleceniobiorca powinien udzielać zlecającemu potrzebnych informacji o przebiegu sprawy, a po wykonaniu zlecenia lub po wcześniejszym rozwiązaniu umowy złożyć mu sprawozdanie (art. 740 Kodeksu cywilnego). Wystarczające będzie w tym przypadku udzielenie informacji na wezwanie zleceniodawcy oraz zawiadomienie go o wykonaniu prac lub o niemożności ich wykonania. **Z kolei sprawozdanie powinno zawierać niezbędne informacje o przebiegu sprawy oraz zestawienie wszelkich wydatków i przychodów łącznie z dokumentami (np. rachunkami, fakturami).**

Zleceniobiorca może również, zgodnie z zasadą swobody umów, zobowiązać się wobec zleceniodawcy do niepodejmowania działań konkurencyjnych w czasie trwania umowy (wyrok Sądu Najwyższego z 11 września 2003 r., III CKN 579/01, OSNC 2004/10/167). Nie ma przeszkód, aby zakaz konkurencji dotyczył też okresu po zakończeniu umowy zlecenia. Jednak zawarcie umowy o zakazie konkurencji na okres po rozwiązaniu umowy zlecenia z osobą fizyczną nie może być nieodpłatne. Inaczej jest w przypadku przedsiębiorców, gdzie nie jest wykluczone zawarcie bezpłatnej umowy o zakazie konkurencji na okres po zakończeniu współpracy (wyrok Sądu Najwyższego z 5 grudnia 2013 r., V CSK 30/13).

WAŻNE!

Zleceniodawca może podpisać ze zleceniobiorcą umowę o zakazie konkurencji zarówno na czas trwania umowy zlecenia, jak i po jej zakończeniu.

Jeżeli osoba, która zawodowo zajmuje się załatwianiem czynności dla innych, nie chce przyjąć zlecenia, powinna o tym zawiadomić dającego zlecenie. Tak samo powinna postąpić osoba, która dającemu zlecenie oświadczyła gotowość załatwiania czynności danego rodzaju.

Z kolei podstawowym obowiązkiem zleceniodawcy jest zapewnienie zleceniobiorcy możliwości wykonania zlecenia poprzez np. udostępnienie mu potrzebnych, określonych w umowie informacji czy rzeczy, a także zapłata wynagrodzenia w przypadku odpłatności zlecenia. Obowiązkiem zleceniodawcy jest także zwrot wykonującemu zlecenie wydatków, które ten poczynił w celu należytego wykonania zlecenia, wraz z ustawowymi odsetkami. Powinien też zwolnić zleceniobiorcę z zobowiązań, które ten zaciągnął

w imieniu własnym, by wykonać zlecenie. Do jego obowiązków należy ponadto udzielenie zleceniobiorcy odpowiedniej zaliczki w sytuacji, gdy wykonanie zlecenia wymaga wydatków i zleceniobiorca tego zażądał (art. 743 Kodeksu cywilnego).

WAŻNE!

Jeżeli wykonanie zlecenia wymaga zaliczki i zleceniobiorca jej zażąda, zleceniodawca powinien udzielić jej zleceniobiorcy.

Ponadto zleceniodawca ma obowiązek zapewnienia zleceniobiorcom bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, jeżeli wykonują pracę w zakładzie pracy lub miejscu wyznaczonym przez przedsiębiorcę (art. 304 § 1 Kodeksu pracy). Zleceniodawca ma zatem obowiązek ochrony życia i zdrowia zleceniobiorców zagrożonych w procesie pracy, a także zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy, przy odpowiednim wykorzystaniu osiągnięć nauki i techniki, osobom świadczącym pracę w ramach zatrudnienia na podstawie umowy zlecenia. Nie oznacza to, że osoba zatrudniona w ramach umowy zlecenia musi być np. w każdym przypadku kierowana na badania lekarskie. Wskazane jest natomiast odbycie przez nią szkolenia bhp.

Ze względu na brak wyraźnego nakazu ustawodawcy kierowania osób zatrudnionych w ramach umów zlecenia na badania lekarskie pracodawca może we własnym zakresie zdecydować, czy rodzaj wykonywanych przez nie czynności i stopień zagrożeń związanych z warunkami wykonywania tych czynności wskazywałby na celowość dopuszczania do pracy wyłącznie osób cieszących się odpowiednim stanem zdrowia. Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z 25 września 1974 r. (II CR 493/74, niepubl.), stwierdzając, że pracodawca może, ale nie musi, wymagać od tych osób poddania się badaniom lekarskim.

PRZYKŁAD 3

Pracodawca doraźnie zatrudnia osoby na podstawie umów zlecenia do prac porządkowych (do sprzątanania hal, innych powierzchni itp.). Osoby te przychodzą do pracy kilka razy w miesiącu, w zależności od potrzeb zakładu pracy. W tej sytuacji pracodawca nie musi wymagać od wskazanych osób aktualnych badań lekarskich ze względu na niskie ryzyko czynników szkodliwych dla zdrowia, a także doraźny charakter wykonywanych czynności na terenie jego zakładu pracy. Może jedynie zdecydować o przeprowadzeniu szkolenia bhp.

PRZYKŁAD 4

Pracodawca zatrudnił na okres wakacyjny w ramach umów zlecenia osoby do pomocy w laboratorium chemicznym. Osoby te przychodzą do pracy średnio 20 godzin tygodniowo, w zależności od bieżących potrzeb. W tej sytuacji, ze względu na zagrożenie czynnikami uciążliwymi i szkodliwymi dla zdrowia, pracodawca mógł zażądać przedłożenia przez nie aktualnych zaświadczeń lekarskich o zdolności do pracy na tego rodzaju stanowisku. Pracodawca nie musi przy tym pokrywać kosztów tych badań, jeżeli w umowie zlecenia będzie zapis, że badania lekarskie odbywają się na koszt zleceniobiorcy.

Pracodawca ma obowiązek pokrywania kosztów badań lekarskich jedynie w przypadku pracowników (art. 229 § 6 Kodeksu pracy). Nie ma takiego obowiązku w stosunku do osób zatrudnionych na podstawie umów zlecenia.

Jednak część ekspertów prawa pracy uważa, że skoro na przedsiębiorcy spoczywa obowiązek zapewnienia zleceniobiorcom odpowiednich warunków bhp, to również musi on pokryć koszty badań lekarskich. Najlepiej kwestię tę ustalić w umowie cywilnoprawnej. Nie ma przeszkód, aby w takiej umowie zaznaczyć, że koszty badań lekarskich pokrywa przedsiębiorca, przy czym można również ustalić, że koszty te w całości ponosi zleceniobiorca.

Jeżeli charakter pracy zleceniobiorcy tego wymaga, zleceniodawca powinien mu zapewnić również inne świadczenia bhp, np. odzież i obuwie robocze, środki ochrony indywidualnej oraz napoje i posiłki profilaktyczne.

Natomiast zleceniodawca nie musi zapewniać zleceniobiorcom innych świadczeń pracowniczych niż związane z bhp. Zatem w przypadku zleceniobiorców zleceniodawca nie musi: